

Dr. Marija Švajncer

POETIČNE MISLI O PESMIH CIRILA ZLOBCA

Pri Založbi Mihelač v Ljubljani je z letnico 1993 izšla sedemnajsta pesniška zbirka slovenskega pesnika, romanopisca, razumnika, publicista, urednika in nekdanjega politika Cirila Zlobca (r. 1925). Zbirkam Pesmi štirih (Kajetan Kovič, Ciril Zlobec, Janez Menart, Tone Pavček, Pesmi štirih, Ljubljana, Slovenski knjižni zavod, 1953), Pobeglo otroštvo (Koper, Založba Lipa, 1957), Ljubezen (Maribor, Založba Obzorja, 1958), Najina oaza (Koper, Založba Lipa, 1964), Pesmi jeze in ljubezni (Koper, Založba Lipa, 1968), Čudovita pustolovščina (Izbor in nove pesmi, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1971), Dve žgoči sonci (Izbor ljubezenskih pesmi, Ljubljana, Založba Partizanska knjiga, 1973), Vračanja na Kras (Koper, Založba Lipa, Trst, Založništvo tržaškega tiska, 1974), Kras (Izbor in nove pesmi, Koper, Založba Lipa, 1976), Pesmi (Izbor, zbirka Živi pesniki, Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1979), Glas (Ljubljana, Založba Mladinska knjiga, 1980), Pesmi ljubezni (Izbor, 100 ljubezenskih pesmi, Ljubljana, Založba Mladinska knjiga, 1981), Nove pesmi (Ljubljana, Cankarjeva založba, 1985), Beseda (Izbor, 100 pesmi, Koper, Založba Lipa, 1985), Rod (Izbor, bibliofilska izdaja, Tolmin, Knjižnica Cirila Kosmača, 1988) in Moja kratka večnost (Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1990) je ustvarjalec dodal novo knjigo pesmi z zgovornim naslovom Ljubezen dvoedina. Sestavljena je iz petih ciklov, in sicer: Srečna Sizifa, In pride čas, Še živiš ali si samo še živa?, Ode vsakdanjosti in Ljubezen dvoedina. Sklepno besedo z naslovom Zlobčeva lirika in politika, pripis je napisal literarni teoretik in dramatik dr. Matjaž Kmecl, avtor pa je dodal še tri aktualne pesmi. Knjigo je v sozvočju z Zlobčevo liriko opremil Jurij Kocbek.

Dr. Matjaž Kmecl je med drugim zapisal, da je bila Zlobcu njegova lirika tokrat nekakšen azil, kamor se je lahko vračal po napornem ukvarjanju s politiko. Podvomil je, ali se je z njo sploh smiselno ukvarjati, saj sta njeno brezobzirno naravnost in posledice oba občutila na svojih ramenih, in to tako v prejšnjem kot v sedanjem režimu. Dr. Kmecla preveva naslednje spoznanje: »Naenkrat se zazdijo vsi instinkti voditeljskih mojesov, ki se v zgodovini množično gnetejo na čelo, še posebej po vsakršnih zmagah, le ena od tistih pompoznihih iluzij, ki jih v pomanjkanju pravih odgovorov v smislu sveta povzdigujejo nad sleherno razsodnost; v bistvu pa ne gre za nič drugega kot za ciničen posmeh usode človeški nemoči in majhnosti.« (str. 66) Stalnice Zlobčeve poezije pa so po njegovem mnenju erotika, slovenstvo in humanizem.

Poetova govorica je osebnoizpovedna: v ospredju je dvojica Ženska in Moški.

Njuna oblika vsakodnevnega bivanja, osrečevanja, čutnosti, premagovanja minevanja in staranja, bogatenja in črpanja energije drug iz drugega je imenovana s preprosto, vendar čarobno in nikoli do kraja spoznano besedo – ljubezen. Ta tolikokrat izrečena beseda je meso postala, uresničljiva je na oddaljenih koncih sveta in celo v slovenskem hladu, toda vsakič jo ljudje občutijo kot povsem novo, zato je tudi pesnikova upodobitev sožitja in vzajemnosti z žensko, ki je stopila v njegovo življenje, čeprav je tako kot on predtem živela čisto svoje življenje, pristno njegova in neponovljiva. Njuna skupnost je trdna in močna ter zmore kljubovati vsemu, tudi temu, da se svet počasi odmika in odtuja. Ljubezen je vrec življenja in navdih, zatočišče in dom, to pa je tam, kjer te čakajo, kamor se je mogoče vrniti in kjer je praznično in toplo.

Spreminjanje čustvenih odnosov in predmetov ljubezni bi bilo za pesnika vsekakor lažje kot pa trajno življenjsko predajanje eni sami ženski, odkrivanje novega v človeku, ki je zmeraj tukaj, zvesto in zanesljivo, z znano in tolikokrat odkrito podobo, vsakič, tedaj, ko vladata lepota in dobrot, in takrat, ko se svet maje, drobi, ruši, sesuje vase in se trga, v dnevih, ko se zdi, da so vsi drugi odšli in ostane samo ljubljena in ljubeča oseba. Živeti ves čas ob človeku, ki si si ga v mladosti izbral ali pa je on izbral tebe, morda je prišel po naključju ali pa ga je nekakšna usoda pač namenila, je umetnost življenja. Veliko lažje je oditi in zapustiti vse skupaj, pobegniti drugam, se umakniti, se skriti, skušati ubežati samemu sebi, se odvrniti od odgovornosti... Ljubezen ima toliko različnih oblik, včasih skoraj neprepoznavnih in prikritih, spet drugič očitnih, takih, ki pritiskajo na človeka in mu jemljejo moč, in tistih, ki dajejo polet, navdih, upanje, moč in življenjsko radost.

Ljubezen dvoedina pomeni, da sta se ženska in moški združila v ljubezenskem vrtincu in čudežu; odločila sta se, da bosta življenje preživela skupaj, drug drugemu podarjala svoj čas, kot je o tem lisica poučila Malega princa v Exupéryjevi pravljici za odrasle, razkrivala moč besede, bila v čutnem zanosu eno telo, in vendar bosta ohranjala vsak svoj jaz, ne da bi se duhovno zlila v eno, tako da bi izgubila sebe in se utrujala v podrejanju ali vladanju.

Pesnik prav dobro ve za življenjske paradokse in obrate, za preskoke in presenečenja, toda saj se mu vendar hoče vse te pisanosti in burnosti življenja. Pripravljen je sprejemati boj in krivice, njegove močne volje ni mogoče zlomiti in ustaviti. S stopnico sta srečna Sizifa in se ne sprizajnita s porazom:

»Prav to je, najbrž, blagoslov ljubezni:
kjer drugi, šibki, klecajo in jezni
so na ves svet, drug drugega in nase,

ni najin končni smisel lesk uspeha,
je skupna pot, ki nikdar ne konča se:
resnično ljubi le, kdor ne odneha.« (str. 12)

Ciril Zlobec je tudi pesnik kontrastov – mnogo izmed njih je vzetih iz narave; tako je sedanost na primer temna, otroštvo pa je bilo svetlo. Ustvarjalec je tu in tam poet srca in duše, toda z novimi besedami ju preoblikuje in jima daje nov pomen, da zazvenita drugače in sveže.

»vse globlje v duši se nam rja pase.« (str. 22)

Rja napravi dušo postarano, utrujeno in razbolelo. Ali pa:

»na belem strahu mojega srca.« (str. 24)

Srce ni vroče in rdeče, temveč je zaznamovano in načeto z belim strahom in negotovostjo.

V pesmi vdirata resignacija in razočaranje, vendar kljub vsemu to nikakor nista prevladujoči občutenji, kajti pesniku se hoče življenja in opojnosti, rad ima svet nasprotij – laži in resnice, lepote in grdote, bližine in oddaljenosti, srečanj in odhodov; rad je tukaj, prav v tem čudnem in norem svetu ter času nevarnosti in sumničenj, tukaj, kjer te lahko vsak hip razvrednotijo, čeprav je bilo vse življenje dejavno zapolnjeno z velikimi stvarmi in vrednotami. Kar tako te umažejo, oblatijo in raztrgajo. Koliko lahko pomaga domneva, da so nekje ljudje, ki vedo za pošten boj in dobronamernost, ko pa so včasih tako daleč in tako zagrnjeni v molk? Kadar je človek v stiski, se velikokrat primeri, da nikogar ni blizu. Vedno znova premišljujem o dnevniku slovenskega politika iz časa liberalizma Staneta Kavčiča, izdanem po smrti, o njegovi globoki sporočilni vrednosti in pričevanju o našem času, in me zmrazi, ko se spomnim, kako so ga ljudje zapustili, tako tisti, ki so se mu prej servilno klanjali kot politiku, kot oni, o katerih je bil prepričan, da so njegovi prijatelji.

Čeprav je v Zlobčevi poeziji opaziti dialektično prepletanje vrednot oziroma tistega, kar ima v življenju pomen in ceno, se je treba ustaviti pri spoznanju, da nekatere besede piše z veliko začetnico. To so: Ženska (Žena), Moški (Mož), Bog, Najvišja volja, Beseda, Stvarnik in Življenje. Najbrž ne bi bil odveč poskus, s katerim bi iskali ustrezne dvojice oziroma združevali te alegorične posebitve ali simbole, ki po vsej verjetnosti sodijo skupaj. Gre za zvezo Ženske in Moškega, Boga in Najvišje volje, Stvarnika in Življenja, Beseda pa bi se ujemala z vsemi drugimi. Takšno združevanje bi iz Zlobca napravilo religioznega pesnika. Druga možnost bi lahko vse simbole podredila Ženski in Moškemu, le Stvarnik bi bil izenačen z njima. Človek je lahko bog, ki ima moč besede; s svojo najvišjo voljo zmore uresničevati življenje, kakršno koli se mu zahoče. Odgovor na vprašanje, katera izbira je prava, ni potreben, saj beremo pesnika, ki je svoboden in neomejen ustvarjalec pesniškega sveta, nove resničnosti, ki ji ni treba iskati realne osnove in je oklestiti.

Poet sam poudarja, da ne mara racionalizacije za vsako ceno; njegov esteticizem ima lastno in samosvojo pesniško pisavo, zven in moč, da potegne vase, očara in omami, zaslepi in hkrati strezni. Prav zaradi vseh teh možnosti nikoli ne bo mogoče izreči poslednje besede o poeziji – lahko jo bomo prevajali v jezik literarne teorije, filozofije ali sociologije, to pa ji ne bo prav nič odvzelo ali dodalo v pravem pomenu besede, ratio bo morebiti onemel pred estetizacijo, senzualizacijo in emotivizacijo, toda umolknil bo samo za hip, kajti že v naslednjem hipu se bo znova lotil hegeljanskega seciranja in razčlenjanja. Pa saj tudi pesnik ve, da obstaja vse to – skrajnosti, vzponi in padci, ustavitve in napredovanja, domneve in obsodbe, slutnje in življenjski optimizem, saj šele tedaj živiš v svet iz samega sebe, svet pa je sočasno središče in zgolj zunanji prostor bivanja. Še si v tem času, in to je dragoceno.

Če bi se lotila metrične analize Zlobčeve poezije, potem bi bilo treba nameniti pozornost ritmu, stiku (ujemanju glasov), verzom in kiticam. V svojih pesmih uporablja avtor tako padajoč kot rastoč ritem, v stopicah je klasičen, še večkrat pa verzno svoboden; kar zadeva stik, uporablja tako krepko, šibko kot tekočo asonanco, zelo učinkovit pa je v rimah, ki so največkrat oklepajoče in prestopne. Prevladujejo štirivrstične in trivrstične kitice, to pa je tudi razumljivo, saj je Zlobčeva posebnost ohranjanje sonetne pesniške oblike. V pesnitvi Ljubezen dvoedina je opaziti nekatere poglobitvene formalne zakonitosti sonetnega venca, zlasti ponavljanje zadnjega verza na začetku naslednjega soneta. Kar zadeva pesniške podobe, so

očitne tako prispodobe, razširjene primere, identifikacije kot tudi osamosvojene podobe. Zlobčeva poezija je slogovno domiselno povezovanje tradicionalnega pesniškega ustvarjanja na eni strani in svobodnih pesniških oblik na drugi. V zbirki Ljubezen dvoedina prevladuje tradicionalizem v dobrem pomenu besede. Kadar povzema Kosovela in svetopisemsko metaforiko, je postmodernistično zavezan preteklemu, ni pa palimpsestno ujet in moderen za vsako ceno.

Verzi zvenijo in naravnost kličejo po igralski interpretaciji. Umetniškost te poezije lahko dobi spet staro, obrabljeno in že nekoliko zaprašeno ime – LEPOTA. Zlobčeve pesmi so lepe in blagoglasne, subtilne in tople. Humanizem je brez ideoloških razsežnosti, človeka kliče k samemu sebi in k pristnemu stiku z drugimi, nagovarja k bližini in pomiritvi v naravi.